

ISSN 1562-0905

Регіональна
ЕКОНОМІКА

№ 4

2000

Проблеми територіального розвитку

Юрій С.І., Кириленко О.П. Місцеві бюджети: регіональні відмінності	104
Олеснюк Г.В. Соціально-економічні аспекти функціонування та розвитку територіальних громад	112
Артеменко В.В. Математичне і комп'ютерне моделювання соціально-економічного розвитку регіонів обласного рівня	118
Риндзак О.Т. Мотивація зайнятості населення на регіональному ринку праці: соціологічний контекст	125

Регіональні проблеми природокористування

Стадницький Ю.І. Економіко-організаційні проблеми управління оздоровленням довкілля	132
Даниленко А.С., Стахів О.А. Енергетичні витрати як показник антропогенного навантаження в аграрному природокористуванні на осушених землях Західного Полісся України	142
Гудзь П.В. Економічна ефективність використання природних рекреаційних ресурсів	148

Зарубіжний досвід

Федан Р. Функціонування податкової системи з погляду трансформації господарства в Польщі	150

Наукові повідомлення

Кузьмін О.Є., Князь С.В. Проблеми регулювання інвестиційної діяльності в Україні	165
Третяк Г.С. Про основні дефекти ринкової саморегуляції економічних систем: проблеми недостатнього розподілу ресурсів	170
Бенько Т.Р. Виробнича інфраструктура громадського харчування та її особливості в західному регіоні	177
Гарасюк О.А. Фактори розміщення та передумови створення офшорних зон	181
Гусинська Н. Міжнародна економічна інтеграція як глобальна передумова світового економічного розвитку	185
Кеасовський О.Р. Ефективне оподаткування малого бізнесу в умовах ринкової трансформації	191
Колодійчук І.А., Саветюк І.П. Еколого-економічні аспекти структурної перебудови промисловості в кризових умовах	198

Рецензії

Дзись Г.В., Зінь Є.А. В авангарді актуальності регіонального розвитку	203

Інформація

Караванський О.В. Діяльність Інституту регіональних досліджень НАН України: оцінка Президії НАН України	206
Дуцяк І.С. Економічні перетворення в Польщі і Україні в напрямку вільного ринку	212
Видання Інституту регіональних досліджень НАН України, які вийшли в світ в 2000 році	218
Анотації (російською мовою)	220
Анотації (англійською мовою)	224
Зміст за 2000 рік	229

Проблеми територіального розвитку

Місцеві бюджети: регіональні відмінності

Сергій Юрій, Ольга Кириленко

Обсяги місцевих бюджетів України суттєво відрізняються в розрізі адміністративно-територіальних одиниць. Проаналізовано вплив окремих чинників на розмір середньодушових видатків з місцевих бюджетів, відзначені причини їх регіональних відмінностей.

Невід'ємним складовим елементом бюджетної системи кожної країни є місцеві бюджети. В Україні до їх складу віднесені бюджети територіальних громад: міські, районні в містах, селищні та сільські; загальна кількість місцевих бюджетів сягає майже 12 тисяч. Порядок формування та використання коштів місцевих бюджетів в останні роки зазнав багатьох змін, які були безпосередньо зумовлені соціально-економічними процесами, що проходять в нашому суспільстві, перш за все, це:

- здобуття незалежності і утвердження власної державності;
- конституційне визначення засад поділу повноважень між різними рівнями та гілками влади;
- відновлення та зміцнення інституту місцевого самоврядування;
- становлення національної бюджетної системи та забезпечення дійсної самостійності всіх бюджетів;
- створення і вдосконалення вітчизняної системи оподаткування.

Найбільші зміни відбулися у зв'язку із прийняттям Конституції України (1996 р.) та Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" (1997 р.). Дані документи докорінно змінили саму ідеологію функціонування місцевих бюджетів; по-новому трактують їх склад; принципово переоцінюють місце і роль обласних та районних бюджетів як у бюджетній системі України, так і бюджетному процесі, а також бюджетному регулюванні.

Відбувається неухильне збільшення абсолютних розмірів місцевих бюджетів України, що стало наслідком не тільки гіперінфляційних процесів, які мали місце у першій половині 1990-х років, але є свідченням піднесення ролі місцевих бюджетів, зміцнення позицій місцевих органів влади за рахунок передачі їм частини повноважень центральних органів влади. Лише за період з 1996 р. по 1999 р., тобто з моменту запровадження власної грошової одиниці і досягнення стабілізації грошового обігу, доходи місцевих бюджетів України збільшилися майже у півтора раза. У 1999 р. 45% видатків консолідованого бюджету України було здійснено з місцевих бюджетів.

© Юрій Сергій Ілліч – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри Тернопільської академії народного господарства; Кириленко Ольга Павлівна – кандидат економічних наук, доцент.

Бюджети територіального розвитку економічному життю без якого не можна рахунок коштів державних видатків важливих потреб

Діюча практика власних, закріплена. Згідно з вимогами: 1) податковий бюджетів є податок за землю машин та механізмів надходження підприємницьких в зв'язку із промисловістю 5) державні

У 1999 р. джерел місцевих доходів, неподатковий 0,04%, державні Як бачимо, 2 відзначити, і залишаються джерел. У 1999 становила ли

Важливе складного за у наступному розвитку адміністративних обсягах податку до значних різниць із кількістю даних розбіжностей самоврядування суспільних

Фінансові основними загальнодержавного самоврядування вигляді до

За роки практиці але за своїм від аналогів зміни у певних то груп розщеплені нічого не

Бюджети територіальних формувань відіграють значну роль у соціально-економічному житті країни, вони є фінансовою основою місцевого самоврядування, без якого не може повноцінно функціонувати жодна демократична держава. За рахунок коштів місцевих бюджетів здійснюється фінансування широкого кола державних видатків, тим самим місцеві бюджети сприяють задоволенню життєво важливих потреб громадян.

Діюча практика передбачає формування місцевих бюджетів за рахунок власних, закріплених і регульованих доходів, а також дотацій та субвенцій. Згідно з вимогами бюджетної класифікації, всі бюджетні доходи поділяються на: 1) податкові надходження, серед яких найбільш вагомими для місцевих бюджетів є податок на прибуток підприємств, прибутковий податок з громадян, плата за землю, податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин та механізмів, деякі ресурсні платежі; 2) неподаткові надходження – це надходження штрафів, фінансових санкцій, доходи від власності та підприємницької діяльності; 3) доходи від операцій з капіталом, які утворюються в зв'язку із продажем власності, державних резервів тощо; 4) офіційні трансферти та 5) державні цільові фонди.

У 1999 р. відповідно до такого поділу склалася наступна структура дохідних джерел місцевих бюджетів: податкові надходження досягли 67,8% сукупних доходів, неподаткові надходження – 3,5%, доходи від операцій з капіталом – 0,04%, державні цільові фонди – 10,0%, міжурядові офіційні трансферти – 18,7%. Як бачимо, 2/3 усіх доходів становлять податкові надходження. Проте слід відзначити, що місцеві податки та збори, як суто власне доходне джерело, залишаються незначними як за обсягами надходжень, так і в структурі дохідних джерел. У 1999 р. їх питома вага в сукупних доходах місцевих бюджетів України становила лише 2,8% [3, 11].

Важливе значення відводиться місцевим бюджетам у вирішенні такого складного завдання, як проведення фінансового вирівнювання, суть якого полягає у наступному. Завжди існують об'єктивні відмінності у рівнях економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць, це спричинює розбіжності в обсягах податкових надходжень окремих територій, що, в свою чергу, призводить до значних коливань розмірів місцевих бюджетів та видатків з них (у співставленні із кількістю населення). Основною метою фінансового вирівнювання є усунення даних розбіжностей і створення однакових можливостей для органів місцевого самоврядування усіх адміністративно-територіальних одиниць країни з надання суспільних послуг на рівні, гарантованому Конституцією України.

Фінансове вирівнювання проводиться з допомогою бюджетного регулювання, основними методами якого є відрахування в доходи місцевих бюджетів частини загальнодержавних податків і зборів, зібраних на території місцевого самоврядування, а також виділення коштів з бюджетів вищестоячого рівня у вигляді дотацій та субвенцій.

За роки, які минули з часу здобуття незалежності, у вітчизняній бюджетній практиці активно використовувались вказані методи бюджетного регулювання, але за своїм змістом і механізмом здійснення вони майже нічим не відрізнялись від аналогічних методів, застосовуваних у часи командної економіки. Ні щорічні зміни у переліку доходів і видатків місцевих бюджетів, ні використання то єдиних, то групових нормативів відрахувань від регульованих доходів, ні перехід від розщеплення доходів до їх переважного розподілу між рівнями влади практично нічого не змінили в механізмі міжбюджетних відносин. Як і в попередні роки,

на його організацію мають значний вплив вольові рішення, суб'єктивні чинники; цей механізм залишається непрозорим і не прив'язаним до таких об'єктивних критеріїв, як соціально-економічний розвиток території, стан місцевого господарства, рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці, кількість населення та його вікова структура, мережа соціально-культурних закладів та інших.

Підтвердженням такого висновку є дані, наведені у табл. 1. Показником, що найкраще відзеркалює розподіл коштів у бюджетній системі між окремими видами бюджетів територіальних формувань є рівень середньодушових видатків з місцевих бюджетів. Як видно з таблиці, у 1996 р. в середньому значенні по Україні видатків місцевих бюджетів в розрахунку на душу населення – 232 грн., в розрізі територій вони коливались від 181 грн. з місцевих бюджетів у Рівненській області до 352 грн. у міському бюджеті Севастополя. У 1997 р. середнє значення становила 272 грн., одночасно у Львівській області даний показник був на рівні 213 грн., а в м. Києві – 411 грн. У 1998 р. мінімальне значення мало місце у Вінницькій області – 211 грн., максимальне в столиці – 540 грн., при середньому значенні в країні – 277 грн. У 1999 р. в середньому на душу населення з місцевих бюджетів України було витрачено 280 грн., у розрізі територій даний показник коливався від 191 грн. у Чернівецькій області до 484 грн. у м. Києві.

Таким чином, протягом останніх років відмінності у розмірах середньодушових видатків місцевих бюджетів не тільки не були ліквідовані або принаймні послаблені, але відбулося подальше їх поглиблення. Амплітуда коливань граничних значень видатків у розрахунку на душу населення залишається досить значною, розбіжності між максимальним та мінімальним рівнями зростають: у 1996 р. дане співвідношення становило 1,9 раза, 1998 р. – 2,6 раза, 1999 р. – 2,5 раза.

Диференціація рівнів сукупних середньодушових видатків з місцевих бюджетів зумовлює відмінності у розмірах видатків за основними напрямками витрачання коштів. Ми зупинимось лише на найважливіших з них – тих, що безпосередньо пов'язані із задоволенням першочергових потреб громадян. У таблиці 2 показані фактичні видатки з місцевих бюджетів України у 1999 р. на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Якщо в середньому в Україні в розрахунку на душу населення витрачається з місцевих бюджетів 69 грн. на утримання освітніх закладів, то в таких областях як Луганська, Сумська, Тернопільська, Чернігівська – лише 56-58 грн. Лідирує у даному відношенні столиця, з бюджету якої витрачалось у 1999 р. на освіту 97 грн. в розрахунку на душу населення. Значно більшою є диференціація видатків місцевих бюджетів на охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення населення. Середнє значення видатків на утримання лікувальних закладів у 1999 р. було на тому ж рівні, що і видатків на освіту – 69 грн./осіб, проте в розрізі областей вони коливались від 42 грн./осіб у Чернівецькій області до 143 грн./осіб у Рівненській. Видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення в середньому становили 42 грн./осіб, при мінімальному значенні – 22 грн./осіб у Чернігівській області і максимальному – 72 грн./осіб у Харківській області.

Отже, потреби населення задовольняються по-різному в залежності від того, на якій території воно проживає, в той час як основний закон країни гарантує всім однакові можливості щодо освіти, медичної допомоги, підтримки в старості та ін.

Видатки

Адміністративна територіальна одиниця
Авт. Респ. Кр
Вінницька
Волинська
Дніпропетров
Донецька
Житомирська
Закарпатська
Запорізька
Івано-Франкі
Київська
Кіровоградськ
Луганська
Львівська
Миколаївськ
Одеська
Полтавська
Рівненська
Сумська
Тернопільськ
Харківська
Херсонська
Хмельницьк
Черкаська
Чернівецьк
Чернігівськ
м. Київ
м. Севастоп
В середн
Мах / м

* Без врах

Ми не бюджетів Уі
можливості
показав про
має структу

Таблиця 1

Видатки місцевих бюджетів у розрахунку на душу населення [3, 49, 59]

Адміністративно-територіальні одиниці	Фактичні видатки місцевих бюджетів у розрахунку на душу населення, грн.				В середньому за 1996-1999 рр., грн.	Частка дотацій та субвенцій у сукупних доходах за 1999 р., %
	1996	1997	1998*	1999*		
Авт. Респ. Крим	265	257	245	285	263	11,0
Вінницька	212	224	211	211	215	34,1
Волинська	190	227	233	258	227	49,8
Дніпропетровська	239	379	266	235	280	2,0
Донецька	231	283	296	253	266	2,8
Житомирська	267	287	288	299	285	46,4
Закарпатська	187	214	222	324	237	50,3
Запорізька	206	252	279	293	258	3,1
Івано-Франківська	216	220	233	304	243	20,6
Київська	250	239	227	340	264	16,0
Кіровоградська	246	229	223	260	240	42,9
Луганська	221	235	215	236	227	9,7
Львівська	203	213	215	267	225	9,4
Миколаївська	228	283	321	293	281	5,4
Одеська	199	251	234	263	237	4,5
Полтавська	238	307	436	306	322	0,1
Рівненська	181	220	259	362	256	12,5
Сумська	243	241	246	228	240	6,1
Тернопільська	199	219	214	238	218	49,8
Харківська	280	335	364	296	319	1,3
Херсонська	247	250	228	230	239	36,4
Хмельницька	232	234	247	256	242	28,2
Черкаська	230	276	286	312	276	16,3
Чернівецька	189	218	214	191	203	14,5
Чернігівська	225	245	208	227	226	13,1
м. Київ	286	411	540	484	430	–
м. Севастополь	352	331	315	233	308	7,4
В середньому	232	272	277	280	–	13,4
Мах / min (рази)	1,6	1,9	2,6	2,5	–	–

* Без врахування цільових фондів.

Ми не випадково вище зупинились на джерелах формування місцевих бюджетів України. Адже від дохідної бази в кінцевому підсумку залежать реальні можливості органів місцевого самоврядування у фінансуванні своїх потреб. Як показав проведений аналіз, на рівень середньодушових видатків значний вплив має структура доходів місцевих бюджетів. У таблиці 1 наведені дані про питому

Таблиця 2

Видатки з місцевих бюджетів України у 1999 р. [3, 51-53]

Адміністративно-територіальні одиниці	Середньодушові видатки (грн.) на:		
	освіту	охорону здоров'я	соціальний захист та забезпечення
Автономна Республіка Крим	73	70	33
Вінницька	60	59	35
Волинська	71	60	28
Дніпропетровська	66	68	33
Донецька	69	73	48
Житомирська	87	62	69
Закарпатська	80	59	47
Запорізька	72	73	29
Івано-Франківська	68	63	58
Київська	85	76	59
Кіровоградська	67	56	42
Луганська	56	67	29
Львівська	67	68	48
Миколаївська	65	52	30
Одеська	63	65	28
Полтавська	70	71	59
Рівненська	64	143	30
Сумська	58	56	46
Тернопільська	58	48	36
Харківська	59	63	72
Херсонська	62	63	27
Хмельницька	68	62	46
Черкаська	82	72	53
Чернівецька	62	42	20
Чернігівська	57	57	22
м. Київ	97	101	47
м. Севастополь	77	57	30
В середньому	69	69	42
Мах / min (рази)	1,7	3,4	3,3

вагу лише однієї з груп доходів – офіційних трансфертів у сукупних доходах місцевих бюджетів України за 1999 р. Справа в тому, що даний показник краще всього відображає рівень залежності місцевого самоврядування від рішень, які приймає центральний уряд. У зв'язку з тим, що відрахування від регульовальних податків в останні роки здійснюються переважно на однакових засадах, тобто із застосуванням єдиних або групових нормативів, то вирішальна роль у остаточному

збалансуванні м
дотаціям і субве

Порівняння
торіальних один
чити наступну
правило, харак
чення середньо
доходах місцев
вила більше ні
значно меншим
вили відповідно
ністративно-те
дотаційними: В
області. Серед
1999 р. відпові

Визначаль
вих бюджетів
рівня економі
галузевої стру
нізацій та уст
певна залежні
наних робіт, е
вих надходже
новними дон
спостерігаєтьс
адміністратив
1) частка тер
2) частка те
регулювал
надходять
3) частка те
4) рівень се
територія

Порівня
правило, ієв
реалізованої
Наприклад,
продукції (і
у 1999 р. 20,
бюджетів –
1999 р. 11,7
Для більшо
співпадання
у позиціях,

Наступ
адміністрат
сукупними
території ві
залежність

збалансуванні місцевих бюджетів відводиться бюджетним трансфертам, а саме дотаціям і субвенціям.

Порівняння ступеня дотаційності місцевих бюджетів адміністративно-територіальних одиниць з рівнем середньодушових видатків дає можливість відзначити наступну залежність: висока питома вага дотацій у сукупних доходах, як правило, характерна, для місцевих бюджетів тих територій, де найнижчі значення середньодушових видатків. Так, у 1999 р. частка дотацій та субвенцій у доходах місцевих бюджетів таких областей, як Вінницька та Херсонська становила більше ніж одну третину, і видатки у розрахунку на одного жителя були значно меншими за середній рівень в цілому в Україні (280 грн.), вони становили відповідно 211 грн. та 230 грн. В аналогічному становищі знаходяться адміністративно-територіальні одиниці, місцеві бюджети яких майже на половину є дотаційними: Волинська (49,8%), Кіровоградська (42,9%), Тернопільська (49,8%) області. Середньодушові розміри видатків з місцевих бюджетів даних областей у 1999 р. відповідно становили: 258 грн., 260 грн. та 238 грн.

Визначальним фактором, що здійснює вплив на розміри державного та місцевих бюджетів є обсяг податкових надходжень, який у свою чергу залежить від рівня економічного розвитку кожної адміністративно-територіальної одиниці, галузевої структури народногосподарського комплексу, ступеня розвитку організацій та установ, що становить соціальну інфраструктуру тощо. Завжди існує певна залежність між обсягами виробленого ВВП (реалізованої продукції, виконаних робіт, наданих послуг, виробленої доданої вартості) і розмірами податкових надходжень. Традиційно індустріально розвинуті території виступають основними донорами для державної скарбниці. Спробуємо прослідкувати, чи спостерігається така залежність. В таблиці 3 показаний визначений нами рейтинг адміністративно-територіальних одиниць України за наступними 4 показниками:

- 1) частка території у загальному обсязі реалізованої в країні продукції;
- 2) частка території у сукупних надходженнях власних, закріплених та регульованих доходів (загальнодержавні та місцеві податки і збори, що надходять до місцевих бюджетів);
- 3) частка території у сукупних видатках місцевих бюджетів України;
- 4) рівень середньодушових видатків з місцевих бюджетів адміністративно-територіальної одиниці.

Порівняння позицій рейтингу дає підставу зробити висновок про те, що, як правило, існує пряма залежність між внеском території в загальний обсяг реалізованої продукції і розмірами податкових надходжень до місцевих бюджетів. Наприклад, Донецька область, яка займає 1 місце за обсягами реалізованої продукції (її частка у загальному обсязі реалізованої продукції в Україні становила у 1999 р. 20,5%), займає 2 місце за обсягами податкових надходжень до місцевих бюджетів – 9,7%, поступаючись лише м. Києву, в бюджет якого надійшло у 1999 р. 11,7% сукупних податкових надходжень до місцевих бюджетів України. Для більшості адміністративно-територіальних одиниць можна відзначити або співпадання місць рейтингу за даними двох показників, або незначні відхилення у позиціях, які вони займають.

Наступним кроком нашого аналізу стане співставлення рейтингу адміністративно-територіальних одиниць за обсягами податкових надходжень та сукупними видатками місцевих бюджетів. Порівняння місць, які посідають території виходячи з даних, показників свідчить, що між ними є також тісна залежність: у 5 випадках з 27 має місце співпадання позицій рейтингу

Таблиця 3

Рейтинг територій у 1999 р.*

Адміністративно-територіальні одиниці	Питома вага у загальному обсязі реалізованої в країні продукції	Питома вага у сукупних податкових надходженнях до місцевих бюджетів	Питома вага у сукупних видатках місцевих бюджетів	Рівень середньодушових видатків з місцевих бюджетів
Авт. Рес. Крим	18	9	10	12
Вінницька	12	19	17	26
Волинська	24	24	25	16
Дніпропетровська	2	3	3	21
Донецька	1	2	1	18
Житомирська	20	20	15	8
Закарпатська	25	21	16	4
Запорізька	3	10	8	11
Івано-Франківська	17	14	13	7
Київська	8	4	5	3
Кіровоградська	21	23	21	15
Луганська	4	8	9	20
Львівська	9	6	6	13
Миколаївська	13	15	18	10
Одеська	11	7	7	14
Полтавська	6	12	11	6
Рівненська	16	13	14	2
Сумська	10	16	20	24
Тернопільська	23	25	24	19
Харківська	5	5	4	9
Херсонська	22	22	23	23
Хмельницька	15	18	19	17
Черкаська	14	11	12	5
Чернівецька	26	26	26	27
Чернігівська	19	17	22	25
м. Київ	7	1	2	1
м. Севастополь	27	27	27	22

* Розраховано і визначено на основі даних [3, 37, 48-49; 5, 14]

(Дніпропетровська, Львівська, Одеська, Чернівецька області та м. Севастополь); для 18 адміністративно-територіальних одиниць розбіжності місьць становили 1-3 пункти і лише у 4 областях вони становили 4-5 пункти.

Проте, як раніше відзначалося нами, абсолютні розміри місцевих бюджетів не дають повної уяви про те, як задовольняються за рахунок їхніх коштів життєві потреби населення. Інша справа, коли кошти, акумульовані у місцевих бюджетах, співставити із кількістю населення, що проживає в територіальній громаді. Порівняння рівнів середньодушових видатків місцевих бюджетів із внеском

територій у за надходження по залежність між одиниць – Харк має місце співна вибраними нам

Поряд із ш яка займає, як продукції і 2 м рівнем середнь (253 грн.); Дн обсягами реал середньодушов у рейтингу ре (236 грн.).

Одночасн адміністрати займають зна ють за обсяга ладами е Зак середньодуш Рівненська (

На наш мінності у ф

- 1) нестабільн податків
- 2) щорічні
- 3) невизнач
- 4) відсутні бюджет
- 5) нераціон
- 6) непослі держав
- 7) відсутні мобіліз бюджет

Важли прийняття розглядал викладен відведено господар здійснюєт

1. Конс 28 ч
2. Зак // В

територій у загальні обсяги реалізованої продукції, а також у податкові надходження показало, що у більшості випадків не простежується безпосередня залежність між даними показниками. Лише для 4 адміністративно-територіальних одиниць – Харківської, Хмельницької, Чернівецької областей та м. Севастополя – має місце співпадання позицій рейтингу з невеликим відхиленням за усіма чотирма вибраними нами показниками.

Поряд із цим показовими є наступні разючі невідповідності: Донецька область, яка займає, як було вказано вище, 1 місце в Україні за обсягами реалізованої продукції і 2 місце за податковими надходженнями до місцевих бюджетів, за рівнем середньодушових видатків з місцевих бюджетів знаходиться на 18 місці (253 грн.); Дніпропетровська область, яка відповідно знаходиться на 2 місці за обсягами реалізованої продукції і 3 – за податковими надходженнями, за рівнем середньодушових видатків посідає 21 місце (235 грн.); Луганська область: 4 місце у рейтингу реалізованої продукції і 20 місце за рівнем середньодушових видатків (236 грн.).

Одночасно слід відмітити парадокси протилежного характеру, коли адміністративно-територіальні одиниці за рівнем середньодушових видатків займають значно вищі позиції у рейтингу у порівнянні з тими, які вони посідають за обсягами реалізованої продукції та податковими надходженнями. Прикладами є Закарпатська (25 місце у рейтингу реалізованої продукції і 4 – за рівнем середньодушових видатків), Івано-Франківська (відповідно 17 і 7 місце), Рівненська (відповідно 16 і 2 місця) області.

На наш погляд, головними причинами, які зумовлюють регіональні відмінності у фінансуванні видатків з місцевих бюджетів України, є:

- 1) нестабільність та неузгодженість законодавства з питань фінансів, бюджету, податків;
- 2) щорічні зміни у складі доходів та видатків бюджетів;
- 3) невизначеність цілей та пріоритетів фінансового вирівнювання;
- 4) відсутність стабільного, науково обґрунтованого і прозорого механізму бюджетного регулювання;
- 5) нераціональне розташування мережі бюджетних установ;
- 6) непослідовна політика щодо передачі соціально-культурних об'єктів з державної у комунальну власність;
- 7) відсутність зацікавленості у органів місцевого самоврядування в додатковій мобілізації доходів до місцевих бюджетів, споживацькі тенденції у витрачанні бюджетних коштів.

Важливим кроком у вирішенні багатьох із зазначених проблем стане прийняття концепції державної регіональної політики, яка у липні 2000 року розглядалась Кабінетом Міністрів України. В окремому розділі даного документа викладені фінансово-економічні засади регіональної політики, де центральне місце відведено питанням функціонування місцевих бюджетів, як фінансової бази господарського розвитку територій, основного засобу, з допомогою якого здійснюється державна підтримка депресивних регіонів.

Література

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №24. – С. 379-429.

3. Бюджетний і Податковий Огляд. Річний звіт 1999 р. Аналіз Закону про Державний бюджет України на 2000 р. Аналіз виконання бюджету за січень-лютий 2000 р. / Шпак І., Лаліберте Р., Рікой П. та ін.; Група фіскального аналізу при Комітеті Верховної Ради України з питань бюджету. – К., 2000. – 151 с.
4. Концепція “Реформування міжбюджетних відносин в Україні”: Проект. – К.: НДФІ, 1999. – 84 с.
5. Статистичний бюлетень за січень 2000 року № 1 / Державний комітет статистики України. – К., 2000. – 125 с.

Соціально-економічні аспекти функціонування та розвитку територіальних громад

Ганна Олеснюк

Висвітлені актуальні проблеми соціально – економічного стану та розвитку територіальних громад. Розглядається питання комплексності напрямків функціонування території місцевого самоврядування. Подана коротка характеристика діяльності з питань економічного розвитку та розбудови, зовнішніх зв'язків, комунального господарства, забезпечення соціальних функцій. Аналізуються відносини, що виникають в процесі життєдіяльності територіальної громади в контексті їх взаємозв'язку, фінансового забезпечення та особливостей. Стаття підготовлена на прикладі діяльності територіальної громади міста Червонограда Львівської області.

Місцеве самоврядування є конституційно закріпленим правом територіальної громади – жителів села чи кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення.

Соціально-економічні аспекти функціонування та розвитку територіальних громад поєднують в собі наступні напрямки:

1. Розвиток громади: формування внутрішньої структури, економічний розвиток, розбудова.
2. Розвиток зовнішніх зв'язків.
3. Розвиток соціально забезпечувальних функцій. Це освітні, оздоровчі, культурні та соціальні спрямування: школи, лікарні, оздоровчі заклади, соціальні послуги.

© Олеснюк Ганна Василівна – заступник міського голови з економічних питань м. Червоноград (Львівська область).

4. Комунальні обслуговуван
5. Охорона навк довкілля, ф використанн
6. Захисні фунд споживачів.
7. Організація заходи, відп
8. Збереженню організація громади.

Ці орієнти місцевого самс

Найважли території місц процесі життє діяльності сам зв'язки, які р оцінки.

У результат на території відповідних самоврядуван

При цьому супроводжує функцій дер залишається

Так, фор впливають н чергу – розт середніх міс вертикальне відносин між завданням ф

У Закон статус цих залучення в від форм вл міста. Поряд не допускає державних

Вертик практично і якої є вироб систематич самоврядун шефської д конкретни